

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U004073

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 11-11-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Малишева Дар'я Романівна

2. Daria Malysheva

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0827384X

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 011

Назва наукової спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

Дата захисту: 07-11-2025

Спеціальність за освітою: Спеціальна освіта

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 10988

Повне найменування юридичної особи: Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Код за ЄДРПОУ: 02066753

Місцезнаходження: проспект Героїв України, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Код за ЄДРПОУ: 02066753

Місцезнаходження: проспект Героїв України, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.29.29

Тема дисертації:

1. Формування соціально-громадянської компетентності у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в проектній діяльності
2. Formation of social and civic competence in older preschool children with general speech underdevelopment through project activities

Реферат:

1. Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку є новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю, окресленою Базовим компонентом дошкільної освіти. Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку – це комплексна характеристика її як особистості, особистісне надбання дитини, що відображає взаємопов'язані компоненти соціальної та громадянської компетентності, виявляється у сформованих уявленнях про себе як члена сім'ї, громади, суспільства, готовності до оволодіння соціальною реальністю й здатності активно брати посильну участь у соціальних подіях і спрямована на реалізацію громадянських цінностей, дотримання соціальних правил та норм поведінки у щоденній життєдіяльності у соціально-громадянському просторі. Відповідно сформульованої дефініції,

визначено компоненти соціально-громадянської компетентності: когнітивний, комунікативний, діяльнісний, взаємообумовлена сукупність яких передбачає успішну реалізацію завдань для досягнення мети – гармонійної соціалізації особистості у дошкільному дитинстві. Зазначено, що використання проектної технології в організації процесів навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення має важливий для соціального та особистісного становлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення освітній, соціальний та інтеграційний потенціал для налагоджування особистісно-зорієнтованої взаємодії. Обґрунтовано критеріально-діагностичний апарат для оцінювання рівнів сформованості соціально-громадянської компетентності, інструментами якої обрано перцептивно-когнітивний, потребово-комунікативний, діялісно-регулятивний критерії, кожному з яких відповідають конкретні показники. Виявлено три рівні сформованості соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення: достатній, задовільний, низький; представлено їх характеристику за обґрунтованими ознаками прояву. У процесі здійснення констатувальної діагностики було встановлено наявні недоліки у розвитку усіх трьох критеріїв соціально-громадянської компетентності у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення, що безпосередньо пов'язано із недорозвиненими мовленнєвими здібностями дітей означеної категорії. Представлено педагогічні умови, реалізація яких сприяла формуванню соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення в закладах дошкільної освіти: організація в групах закладу дошкільної освіти особистісно зорієнтованого процесу у комплексі з корекційно-розвитковою роботою для задоволення соціально-освітніх потреб дітей із загальним недорозвиненням мовлення; створення мовленнєво-розвивального середовища в логопедичних групах закладів дошкільної освіти через оптимізацію корекційного інструментарію та використання проектної діяльності; забезпечення командної взаємодії усіх фахівців та батьків дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення у процесі формування їхньої соціально-громадянської компетентності під час використання проектної діяльності. Під корекційно-розвитковою роботою розуміємо систему заходів, спрямованих на задоволення соціально-освітніх потреб дітей із загальним недорозвиненням мовлення, корекцію і компенсацію наявних у їхньому мовленні порушень, подолання загального недорозвинення мовлення через використання проектної технології та надання своєчасної комплексної допомоги у формуванні їхньої соціально-громадянської компетентності. Корекційно-розвиткова робота передбачала три етапи, на кожному з яких було реалізовано підібраний комплекс заходів, об'єднаний спільною темою. На першому етапі реалізовували блок програми корекційно-розвиткової роботи «Я та мій власний світ», на другому – другий блок програми корекційно-розвиткової роботи «Я та інші люди», на третьому – третій блок програми корекційно-розвиткової роботи «Я у світі людей». Особливу увагу було приділено використанню на кожному етапі корекційно-розвиткової роботи проектів різноманітного спрямування, що мало значний соціалізаційний ефект, оскільки передбачало формування у дітей основ громадянської культури та соціальної компетентності, розвиток активності, ініціативності, творчості, виявлення власної індивідуальності, а також пізнавальний, оскільки впливало на формування уявлень про суспільне довкілля, набуття досвіду соціальної взаємодії. Порівняльний аналіз результатів констатувального і прикінцевого зрізів формувального експерименту засвідчили ефективність реалізованих педагогічних умов та етапів корекційно-розвиткової роботи, що сприяли удосконаленню як кожного із компонентів досліджуваного феномену, так і загального рівня сформованості соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

2. Social and civic competence in preschool children is a newly recognized key competence for early childhood education, as outlined in the Basic Component of Preschool Education. This competence represents a comprehensive characteristic of a child's personality, reflecting interconnected elements of social and civic competence. It emphasise in the child's understanding of themselves as a member of a family, community, and society, their readiness to engage with social reality, and their ability to actively participate in social events. It is oriented toward the realization of civic values, adherence to social norms, and appropriate behaviour in everyday life within a social and civic environment. Analysis of scholarly research on inclusive education, particularly concerning the development, education, socialization, and integration of children with special educational needs,

revealed a significant gap: limited studies address the personal and social development of children with speech disorders, specifically the formation of social and civic competence in older preschoolers with general speech underdevelopment. The formation of social and civic competence in these children is complicated by speech impairments, which reduce psychosocial and personal-communicative development, limit opportunities to understand social environments, and hinder overall socialization processes. The use of project-based learning technologies in educational and developmental activities supports the individual needs, interests, and strengths of children, allowing them to solve tasks at their own pace. The core of project-based technology is children's independent activity – cognitive, exploratory, and productive – which enables them to understand the social environment, gain experience in collaborative creative work, and develop an emotionally and value-oriented attitude toward others. Within this study, the formation of social and civic competence is defined as a process through which children acquire social representations, collective interactions, civic views, values, and active participation in social events. Speech underdevelopment and limited criteria for social and civic competence complicate this process and may hinder effective formation, leading to deviations in overall socialization. The study identifies cognitive, communicative, and activity-based components of social and civic competence in older preschool children, whose interrelation ensures the successful achievement of harmonious socialization in early childhood. A criterion-based diagnostic framework was developed to assess levels of social and civic competence using perceptual-cognitive, needs-communicative, and activity-regulatory criteria, each with specific indicators. Three levels of competence were identified: sufficient, satisfactory, and low, with their characteristics described. Diagnostic results indicated deficits across all three criteria in children with general speech underdevelopment, correlated with their impaired speech abilities. These findings informed the design of pedagogical conditions and corrective-developmental interventions, whose effectiveness was verified through experimental work. The pedagogical conditions that facilitated the development of social and civic competence included: organization of a personality-oriented process combined with corrective-developmental activities to meet the social-educational needs of children with speech underdevelopment; creation of a speech-developmental environment in speech therapy groups through optimization of corrective tools and project-based activities; and collaborative interaction among specialists and parents during the formation of children's social and civic competence. Corrective-developmental work consisted of three stages, each with thematic activities: "Me and My Own World": development of emotional-personal spheres, self-awareness, emotional expression, empathy, understanding others, introduction to social norms, rights, and duties, and expansion of social-civic vocabulary; "Me and Other People": further development of expressive and receptive speech, differentiation of grammatical forms, sense of group belonging, and strategies for social interaction; "Me in the World of People": formation of constructive relationships, conflict resolution, dialogue, adherence to social norms, and communication skills in group and interpersonal interactions. Project-based activities were integrated into all stages, producing strong socialization effects, promoting civic culture, social competence, activity, initiative, creativity, individuality, and cognitive development. Comparative analysis of diagnostic results confirmed the effectiveness of the pedagogical conditions and corrective-developmental stages in enhancing both individual components and overall levels of social and civic competence in older preschool children with general speech underdevelopment.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Rogalska-Yablonska I., Melnyk N., Tsvietkova H., Dovdnia S., Malysheva D. Preschoolers with general speech underdevelopment socialization practices in Ukrainian and Swedish preschool education instructions. Revista de tecnologia de Informacion y Comunicacion en Educacion. Volumen 17. №9. April-junio 2023. P. 161-176. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.14>
- Малишева Д.Р. (2022). Проблеми соціалізації дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Інноваційна педагогіка. Вип. 44. Том 2. С. 60-64. Фахове видання України Категорії Б. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/2.12>
- Малишева Д.Р. (2022). Проектна діяльність як чинник формування соціально-громадянської компетентності дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Педагогічні науки: теорія і практика. №3 (43). С. 31-36. Фахове видання України Категорії Б. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-3-05>
- Малишева Д.Р. (2023). Аналіз історичних підходів до проблеми вивчення загального недорозвинення мовлення. Актуальні питання гуманітарних наук міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». Випуск № 60. Т.3. С. 176-172. Фахове видання України Категорії Б. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-26>
- Малишева Д.Р. (2023). Соціально-громадянська компетентність дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення: поняття, сутність, особливості. Інноваційна педагогіка. Вип. 61. Том 2. 2023. С. 59-63. Фахове видання України Категорії Б. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.2.11>
- Малишева Д.Р. (2025). Педагогічні умови формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. № 2(151). Одеса, 2025. С.118-122. DOI <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2025-2-17>

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: вивчення ролі освіти у формуванні конкурентноспроможного людського капіталу

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: № ДР 0125U000835 «Партнерська взаємодія закладів дошкільної освіти та родини в розвитку і вихованні дітей дошкільного віку в цифровому освітньому просторі».

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Рогальська-Яблонська Інна Петрівна
2. Inna Rohalska-Yablonska

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Код за ЄДРПОУ: 02066753

Місцезнаходження: проспект Героїв України, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лемешук Марина Анатоліївна

2. Marina Lemeschuk

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Код за ЄДРПОУ: 02125639

Місцезнаходження: вул. Садова, Умань, Уманський р-н., 20300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зданевич Лариса Володимирівна

2. Larysa V. Zdanevych

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Код за ЄДРПОУ: 02138872

Місцезнаходження: вул. Проскурівського підпілля, Хмельницький, Хмельницький р-н., 29013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Обласна рада

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Султанова Наталя Вікторівна

2. Natalia V. Sultanova

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Код за ЄДРПОУ: 02066753

Місцезнаходження: проспект Героїв України, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Трифонова Олена Сергіївна

2. Olena S. Tryfonova

Кваліфікація: д. пед. н., професор, 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Код за ЄДРПОУ: 02066753

Місцезнаходження: проспект Героїв України, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Степанова Тетяна Михайлівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Степанова Тетяна Михайлівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Дар'я Малишева

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна